Oponentský posudek bakalářské práce

Autorka:	Marie Dostálková
Název:	Reflexe hlediska kvality života v procesu deinstitucionalizace
Studijní obor:	Pastorační a sociální práce
Posudek zpracovala:	PhDr. Hana Janečková PhD., katedra pastorační a sociální práce ETF UK, oponentka

Práce se zabývá tématem kvality života lidí s mentálním postižením v souvislosti s transformací institucionální péče do podoby služeb poskytovaných v komunitě. Asi třetina textu je věnována vymezení pojmu kvalita života, kategorizaci definic, historickému vývoji chápání pojmu kvality života, různým přístupům ke kvalitě života a různým aspektům této kategorie. Další třetinu práce tvoří téma transformace sociálních služeb, a to v kontextu lidských práv, deinstitucionalizace a její souvislosti s kvalitou života. Poslední část práce představuje kazuistiky klientů, jichž se týkala transformace pobytové služby a kteří se díky tomu mohli přestěhovat do nových bytů a vytvořit si zde vlastní domácnosti. Na příkladu těchto klientů se autorka pokouší navrhnout a použít základní kritéria ke zhodnocení kvality života lidí s mentálním postižním. Zamýšlí se nad dimenzemi kvality života popsanými Centrem podpory zdraví Univerzity v Torontu (s. 33 – necituje) – bytím, patřením a naplněním života lidí s mentálním postižením a snaží se s jejich pomocí zhodnotit kvalitu života klientů ve svých kazuistikách. Tento přístup lze považovat za pozitivní přínos bakalářské práce Marie Dostálkové. Autorka se však nakonec nedostává k cíli, který si vytkla – totiž ke zhodnocení, jak se hledisko kvality života obyvatel jedné domácnosti projeví ve způsobu poskytování služby. Nenacházíme návrh „cílených opatření k lepšímu nastavení poskytování služby na dané domácnosti...“ (viz s. 31 dole) (tj. opatření ke zlepšení kvality služeb poskytovaných obyvatelům dané domácnosti...). Chybí návrh změn a podpory rozvoje poskytování služby (jak například umožnit klientům obnovení přátelských vztahů, které se v důsledku transformace nuceně rozpadly? jak podpořit přijetí nových obyvatel okolní komunitou?).

Práce se od samého začátku jeví jako velice ambiciózní, snaží se o teoretické uchopení konceptu kvality života, srovnává různé přístupy, snaží se o vědecký slovník. Zvolený způsob vyjadřování však nepřesvědčuje čtenáře o tom, že by autorka dobře rozuměla tomu, co chce sdělit. Usiluje o zmapování různých definic kvality života, není však zřejmé, že zcela chápe nuance jejich rozlišení. Ztrácí se v překladech, zanedbává citační kulturu. Jmenuje např. Gallawayovou, Vaarama, Drenowskeho, Eriksona, Uusitalu, Johnstona, Dufkovou aj., ale vůbec neuvádí odkaz na tyto autory. Pod čarou opakovaně cituje autora jménem Rapley, ale plná citace jeho publikace jako zdroje není uvedena v seznamu literatury. Na s. 11 je uveden poněkud nezdařený překlad definice Szalaiho, ovšem bez jakékoli specifikace a citace tohoto autora a jeho díla. Na s. 31 se autorka odvolává na diplomovou práci Houdkové, ale vůbec ji necituje,

Text v kap. 1:3:2: a 1:3:3: nemá žádnou oporu v odborné literatuře a nezdá se pravděpodobné, že by šlo o poznatky odvozené samotnou autorkou. Kap. 1.3 (s. 16) a 1.4. se nejspíše opírají o Heřmanovou, a užití sekundární citace z jiného českého zdroje (Gurková) v tomto případě není vhodným řešením. Ztrojené citování (odkaz č. 17 – Cummins - a č.18 Gallawayová a Farquaherová) je naprosto neobvyklé a v citačních normách nedoporučené. Je třeba hledat původní zdroj. Také z textu na s. 18 není zřejmé, zda jde o převzaté nebo vlastní myšlenky autorky.

V kap. 2 je celá řada nedostatků v citacích. Je zde uvedeno jméno Erwing Goffman bez odkazu na jeho publikaci. Dokumenty OSN a WHO jsou citovány neúplně, chybí datum a místo jejich přijetí či schválení (nestačí odkaz na internet). Na s. 24 jsou zmíněny dokumenty o transformaci v Moravskoslezském kraji ovšem bez citačního údaje. Na s. 25 chybí citační údaje týkající se celonárodních transformačních dokumentů (Koncepce podpory transformace z r. 2007, Podpora transformace 2009-2004, Manuál tranformace ústavů, a Transformace sociálních služeb 2013-15).

Kapitola 3 (s. 29) začíná odstavcem, který obsahuje řadu chybných gramatických vazeb, a nejasná větná stavba způsobuje, že text se pohybuje na hranici srozumitelnosti. Chybné je též tvrzení o osobách se sníženou způsobilostí k právním úkonům, jejich status byl novým občanským zákoníkem nahrazen statusem osoby nesvéprávné.

Práce obsahuje řadu gramatických chyb, překlepů a nepřesností (na s. 7 nemá být čárka před „nebo“, na s. 7 a 8 jsou překlepy – v tranformovaném službě, sociologické pojetím, na s. 15 „v případě individuální kvalitě života“, na s. 28 „plánování může být vnímáno jako jedním z nástrojů“. Na s. 13 je chybně uvedeno jméno amerického prezidenta Lyndona Johnsona atd.). V kapitole 2.2.1., a také v seznamu literatury, je malé „h“ v názvu organizace Vyšší Hrádek p.s.s.

Lze mít též námitku ke stylistické kvalitě textu, konkrétně k užívání pojmu „uživatel služby“. Autorka jej užívá příliš často, mechanicky, bez ohledu na kontext a stylistickou přiměřenost. Český jazyk má pro označení uživatele služby řadu jiných možností (klient, člověk, lidé, obyvatelé domova, osoba, jedinec, lidé s mentálním postižením, spolubydlící, člověk, který užívá naše služby apod.). Není důvod strnule lpět na vazbě „uživatel služby“. Rutinní užívání pojmu „uživatel“ je též v rozporu s cílem transformace (člověk zastává běžné společenské role... viz s. 23). Jde v podstatě o pozůstatek institucionálního jazyka (institucionální perspektivu) stejně jako spojení „návštěvy uživatelů služby **na** jejich domácnostech“ (s. 26) nebo „bydlení **na** chráněných bytech“ (my ostatní ale bydlíme **ve** svých bytech). Je též zajímavé, že uživatelé služeb se „přesunují“, zatímco my ostatní se většinou stěhujeme. Nešlo by např. větu na s. 33, která zní „... v zimě tráví čas s ostatními uživateli na domácnosti“ říci „normálně“ takto: „... v zimě tráví čas doma, spolu se svými spolubydlícími“.

Také neosobní formulace s využitím zvratných slovesných tvarů („se definují“) nejsou úplně šťastné. Jazyk práce se díky tomu stává velmi strohým, frázovitým, formálním, působí odcizeně. Na s. 19 je kombinace činného a trpného rodu v jedné větě stylisticky rušivá (Pokud se věnujeme tématu ...je nutné vymezit termíny, se kterými se bude pracovat...**).**

Pokud jde o samotný proces transformace nelze říci jednoznačně, že naplněním cíle transformace (umožnit lidem běžný život v komunitě) skutečně zvýšíme kvalitu jejich života (tvrzení autorky v 2. odstavci na s. 19). O to se můžeme jedině snažit, můžeme to pouze předpokládat, ale nevíme, zda se tak opravdu stane. Jak se vyjádřila sama autorka v předchozích kapitolách, kvalita života má svoji subjektivní stránku a závisí na mnoha faktorech.

Ke s. 21: není správné tvrzení, že všechny pobytové služby obsahují prvky instituce. Nemělo by se to stát v chráněném či komunitním bydlení a nemusí se nutně rozvinout ani v ústavní pobytové službě poskytované v malých skupinách důsledně individualizované. Vysoké riziko vzniku negativních jevů spojených s fenoménem „totální instituce“ není spojeno se skutečností, že jde o pobytovou službu, ale to, že je tato služba poskytována velkému množství lidí najednou, stejným způsobem, v podmínkách izolace od okolní společnosti, lidem závislým na způsobu zacházení ze strany personálu a na zavedených režimových opatřeních (viz Goffman: Azyly, 1961). Naopak i transformované služby jsou ohrožené znovuobjevením se institucionálních prvků (viz výše poznámka k jazyku).

Lze uzavřít, že práce se zabývá zajímavým tématem kvality života, možností jejího hodnocení u osob s mentálním postižením a možným vlivem transformace institucionální péče na kvalitu života těchto lidí. Svůj cíl naplila autorka jen částečně. Práce je poznamenána řadou jazykových i věcných chyb a nedostatky v citační kultuře.

Práci **doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení písmenem D.**

Hana Janečková
Praha 24. 8. 2014